

Велика війна, Донбас, стіна і олігархи: інтерв'ю Андрія Єрмака про найважливіше для країни

2021-04-26

Розмова з головним переговорником Зеленського Андрієм Єрмаком про те, чи буде війна, мінських і нормандських переговорів і деолігархізації по-новому

Навіщо Росія півтора місяця стягувала війська до кордонів України і що (або хто) вплинув на рішення Путіна почати відведення військ? За відповідями [LIGA.net](https://ua-news.liga.net) пішла до головного переговорника [Володимира Зеленського](#), глави Офісу президента [Андрія Єрмака](#): про що намагається домовитися з Росією і чому вважає, що переговори не зайшли в глухий кут. Також він розповів про можливу стіну на Донбасі, про [вечірку](#) кума [Миколи Тищенка](#) і українських олігархів.

1. ЗАГРОЗА ВІЙНИ І КЛАСТЕРИ

– Що зараз відбувається на сході України? Як ви оцінюєте ймовірність повномасштабної війни?

– Від вчорашнього дня (інтерв'ю записувалося 22 квітня – *ред.*) має розпочатися [поступове відведення російський військ](#) від нашого кордону. Якщо це так, то, вважаю, такий результат спричинили чітка позиція України і наших міжнародних партнерів.

Щодо поточних подій, все ще зберігається надзвичайна концентрація (російських військ – *ред.*). Президент недавно побував у чотирьох найбільш важливих стратегічних точках, де ми втратили наших хлопців. Я лише можу підтвердити слова президента, що Україна буде використовувати всі необхідні засоби для досягнення миру і діяти дипломатичним шляхом.

Напруженість зберігається, переговори тривають. У понеділок (19 квітня – *ред.*) у нас відбулася [конференція нормандського формату](#). Йде обговорення так званих кластерів. Процес проходить складно, але все-таки проходить. У вівторок (20 квітня – *ред.*) відбулося надзвичайне засідання підгрупи ТКГ з безпеки, де обговорюється повернення до повноцінного режиму припинення вогню. Як мені доповіли, був досить конструктивний діалог. На жаль, він поки не закінчився прийняттям спільної заяви. Без повернення режиму припинення вогню будь-які переговори досить проблематичні.

– Ще кілька днів тому всіх мучило питання, що відбувається з російської сторони. Зараз питання трансформувалося у "Що це було". В Офісі президента розуміють, що це було?

– Щоб дати якусь оцінку, треба влізти в голови тих людей, які приймають таке рішення. У нас немає такої можливості. Офіційно вони задекларували, що це військові навчання. Але, природно, виникає велика кількість питань і щодо безпрецедентної кількості збройних сил і чому саме зараз, коли кількість порушень режиму припинення вогню теж досягло максимуму.

Я вважаю, що це демонстрація сили, спроба вплинути на політичні рішення

– Напевно, на якомусь рівні є переговори за офіційним форматом. Україна висунула якісь умови?

– Протягом двох років каденції Зеленського дуже часто виникають питання щодо будь-яких неформальних переговорів. Можливо, я вас розчарую, але ми сьогодні живемо в такому інформаційному світі, що приховати що-небудь практично неможливо.

Звичайно, не все, про що говорять лідери і політичні радники, повідомляється в прес-релізах. Але повірте, основні й стратегічно важливі моменти є надбанням громадськості. Ми не проводимо ніяких кулуарних переговорів.

– З приводу публічності ключових позицій. 24 березня в російському виданні Комерсант були опубліковані нібито франко-німецький та український варіант кластерів. Ви бачили цю публікацію? Наскільки ці документи відповідають дійсності?

– Українська, німецька і французька сторони **ніколи б собі не дозволили порушити домовленості і опублікувати сирі документи**. В таких документах величезна кількість проєктів, вони змінюються і доповнюються. Виходячи з того що це було опубліковано в російському виданні, ми припускаємо, що це було зроблено навмисно російською стороною. Що викликало, м'яко кажучи, нерозуміння з нашого боку і з боку партнерів. **Я бачив цю публікацію, але уважно не аналізував фотографії документів у тексті статті.**

Тому не можу сказати, наскільки це відповідає тим драфтам, які ми розглядаємо.

– Тоді поясніть коротко, **що це за кластери і щодо яких позицій ведеться основна дискусія?**

– У зв'язку зі складністю переговорів, французька і німецька сторони запропонували таку форму, як **кластери**.

Це логічно розставлені кроки, які починаються від початкових кроків із безпеки, пов'язаних із розмінуванням, розведенням, відведенням важкого озброєння, і аж до проведення місцевих виборів. Якщо кластери приймаються сторонами, то з додаванням дат і термінів це може перетворитися в дорожню карту.

– **Це спроба поміняти послідовність пунктів Мінських угод?**

– **Ні**, це зроблено в **логічній послідовності** того, що закладено в мінських угодах.

За винятком тих моментів, які вже зазнали змін, і тих позицій, які дуже часто трактуються опонентами, так як їм хочеться.

– **Вибори і кордон?**

– **Формула Штайнмаєра**, текст якої був погоджений, і яка в майбутньому може бути імплементована в українське законодавство, вже **передбачає зміну термінів передачі кордону**.

*Це наша принципова позиція: **не можуть проходити вибори, поки кордон не переданий під контроль українського уряду**.*

Не знаю, з яких міркувань наші попередники могли взагалі погоджуватися з іншою послідовністю.

Формула Штайнмаєра передбачає, що,

- 1) після визнання виборів українським ЦВК,
- 2) легітимність виборів повинна підтвердити спеціальна місія ОБСЄ.

І подібний висновок може бути зроблений, якщо вибори пройшли відповідно до **Копенгагенських принципів**.

Один із принципів говорить, що на момент проведення виборів кордон повинен контролюватися урядом держави, в якій проходять вибори. Тому, фактично, давши згоду на імплементацию формули Штайнмаєра в українське законодавство, сторони апріорі погодили цей принцип. **Це я вам як юрист можу сказати.**

Якщо ми повертаємося і починаємо обговорювати, що написано в цьому пункті мінських угод, то за такою логікою ми відходимо від формули Штайнмаєра.

2. ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕГОВОРІВ, США І ЗНОВУ ПОРОШЕНКО

– Ви постійно наголошуєте, що не можна говорити про глухий кут у переговорах. Але ж ті самі кластери обговорюються з листопада минулого року. А сам факт переговорів взагалі ні про що не говорить. У Мінську переговори проходять скільки років і всім прекрасно видно, що Росія саботує процес. Ви дійсно вважаєте, що переговори можуть до чогось призвести?

– Зайшли в глухий кут – це коли переговори припинилися або взагалі не починаються. Але зараз переговори тривають і відбуваються частіше, ніж раніше. Я згоден із вами, що в ТКГ немає конкретних рішень, які б просунули нас значно вперед. Але сьогодні переговори відбуваються. Тому не можна говорити про те, що вони зайшли в глухий кут.

Переговори, до яких ми приєдналися два роки тому, вже були заведені в глухий кут

Запропоновані Німеччиною і Францією кластери і пошук сторонами різних підходів свідчить про бажання рухатися вперед. Звичайно, мені б хотілося, щоб якісь речі просувалися активніше, і у нас закінчилася війна. Але переговори, до яких ми приєдналися два роки тому, вже були заведені в глухий кут.

– Переговори зазвичай проводять, щоб вирішити проблему, або щоб її якомога довше не вирішувати.

– Президент Зеленський і люди, які беруть участь у переговорах, мають велику перевагу перед тими, хто займався цим до нас. Ми щиро хочемо домогтися миру, повернути наші землі і людей. Ми не пов'язані ніякими бізнес-відносинами і зобов'язаннями. У нас чисті помисли і бажання. У нас немає нічого вище, ніж інтереси нашої держави. І в цьому сила нашої позиції.

– З нами зараз немає [Петра Порошенка](#), на якого ви мабуть натякаєте, щоб він відповів щодо щирості того, що він робив.

– Я людина пряма. Ми зараз не говоримо про Порошенка особисто. Ми говоримо щодо тієї переговорної позиції, яку ми отримали в спадок, і про ті результати, які маємо на сьогоднішній день.

Ми забули про таке поняття, як втома від України. Раніше я часто чув про нього на переговорах і в особистих бесідах із європейцями і американцями. Сьогодні Україна в авангарді. Навіть сьогоднішня напруга на кордоні України продемонструвала безпрецедентну підтримку нашої країни. Не було, як раніше, заяв про політичний неспокій і вираження стурбованості. Були конкретні слова від президентів США і Туреччини, канцлерки Німеччини, генсека НАТО, від багатьох інших у світі. Порівняйте риторичку, підтримку і кроки. Цінується чесність і принциповість.

– У лютому ви заявили, що США можуть зіграти ключову роль у завершенні війни на Донбасі. Чим саме США повинні нам допомогти?

– Ми говоримо про двопартійну підтримку і про вихід наших відносин на новий якісний рівень. Саме зараз, коли Україна потребує підтримки.

Якщо говорити про конкретні кроки, то сьогодні активно обговорюється призначення спеціального представника США щодо врегулювання та

припинення війни на Донбасі. Дуже важливо, щоб така людина з'явилася. Також обговорюється зближення нашої позиції і більш тісне співробітництво у військово-оборонній сфері. І плюс підтримка Сполученими Штатами отримання ПДЧ Україною.

– **Щодо спецпредставника. Як скоро це може бути?**

– Сьогоднішня адміністрація добре знає Україну. Тісні контакти на рівні держсекретаря і адміністрації свідчать про те, що таке рішення може бути прийнято **достатньо швидко**.

– **З приводу військового співробітництва не можу не згадати вашу фразу про комплекси Patriot**. Там же ви сказали, що "ми тримаємо лінію проти Росії не тільки за себе, але і за Захід". Складається враження, що ви закликаєте США і західних партнерів більш активно переходити від "глибокої стурбованості" до конкретних дій. Чого ми конкретно чекаємо від Заходу?

– Ми зацікавлені в конкретних кроках щодо підтримки України. Від багатьох партнерів, зокрема послів G7, я вперше почув фразу: **"Андрій, ми на телефоні 24 години на добу. Якщо щось потрібно, ми завжди в доступі"**. Це, зокрема, підтвердження правильності нашого курсу.

– **Очевидно, що в нормандському форматі США не буде. Чи обговорюється якийсь новий формат переговорів за участю США? І головне, чи готові американці до нього приєднатися?**

– Будь-які зміни і розширення повинні узгоджуватися учасниками формату. Тому таких обговорень не було. Точно так само ми не ведемо поки ніяких обговорень про створення окремого формату. Це було б нечесно щодо наших партнерів – Німеччини і Франції.

Як ви знаєте, нещодавно відбувся успішний візит президента Зеленського до Франції. Була конструктивна і довірча розмова із президентом Макроном тет-а-тет, яка тривала так довго, що не залишилося часу на зустріч у широкому форматі двох делегацій. Ми відразу перейшли на відеоконференцію, до якої приєдналася Меркель.

Це відповідь доброзичливцям, які розганяли чергову "зраду" з приводу попередньої відеоконференції пана Макрона і пані Меркель, на якій був президент Путін. Мовляв "Україну обговорили без України, а з Україною ніхто навіть не поговорив". Хтось розганяє "зраду", вставляє палки в колеса

і вважає, що програш країни стане його перемогою. А ми просто робимо свою справу.

– Тобто ви вірите, що нормандський формат здатний глобально щось вирішити? З огляду на те, що Меркель йде, а у Макрона через рік вибори.

– Я вважаю, що зусилля України на всіх фронтах, включаючи нормандський формат, переговори в ТКГ і контакти зі світовими лідерами, обов'язково приведуть нас до потрібного результату. Я в цьому впевнений.

– Переговори в мінському форматі, м'яко кажучи, неефективні. Плюс Україна не визнає останні президентські вибори в Білорусі. Чи стоїть питання щодо переїзду переговорів ТКГ або можливо щодо відмови від формату в принципі?

– Нам треба вирішувати проблеми в разі їхнього виникнення. Поки засідання проходять у режимі відеоконференції, це питання не стоїть на порядку денному. Коли ми повернемося до необхідності зустрічей, тоді будемо розглядати якісь варіанти.

– Німеччина відкрито підтримує завершення будівництва Північного потоку-2. Відносини Макрона з Путіним тепліші, ніж із Зеленським. Вас не насторожують партнери з нормандського формату?

– У всіх країн є свої інтереси. Керівники думають, у першу чергу, про інтереси своєї країни. Наше завдання – знайти такі точки дотику, такі формулювання і конструкції, які призведуть до захисту і відстоювання українських інтересів. Мені дуже важливо, щоб під час нормандського формату інтереси України підтримували Німеччина та Франція. Вони це роблять.

Наше ставлення до Північного потоку добре відомо. У цьому наші точки зору з Німеччиною не збігаються. Але зате вони збігаються із США, Польщею та іншими країнами.

3. ЗУСТРІЧ ІЗ ПУТІНИМ, НАТО І СТІНА НА ДОНБАСІ

– Зеленський запропонував Путіну зустрітися на Донбасі. Для чого?

– Під час відеоконференції політичних радників пан [Козак](#) запропонував зустрітися на лінії зіткнення і там провести засідання на рівні радників. На що я йому відразу парирував, що у мене з цим точно немає проблем і я досить часто там буваю. І, доповідаючи президенту про відеоконференцію, я розповів і про цей момент переговорів. Ну а далі можу лише процитувати нашого президента, коли він звернувся до Путіна: "Я готовий піти ще далі і запропонувати вам зустрітися у будь-якій точці українського Донбасу, де йде війна".

Я думаю, це свідчить про те, що Україна готова до продовження переговорів. І це важливо зробити там, де військовослужбовці України щодня захищають свою Батьківщину і ризикують життям. І подивитися в очі людям, які щодня ризикують життям.

За нашою інформацією, останнім часом переважна кількість убитих українців – це жертви снайперів. Причому снайперів, які, за нашою інформацією, мають, зокрема, російське походження.

– Путін [уже дав зрозуміти](#), що на Донбас не поїде. Ви готові запросити його до Києва?

– Ні, я вважаю це некоректним.

– **Який станом на зараз дедлайн у команди президента щодо повернення Донбасу? Тому що терміни постійно переносяться.**

– Ми ніколи не називали якісь дуже конкретні дати. Це вкрай чутливе питання, а ми відповідальні в подібних заявах. Я думаю, багато що залежить від політичної волі російської сторони. Українська сторона готова працювати 24/7.

Так, є COVID, який дещо уповільнює частоту поїздок, забирає левову частку часу. Але особисто для мене немає нічого важливішого, ніж перестати отримувати ранкові зведення про те, що хтось, боронь Боже, загинув або поранений. Для команди президента мирний процес є абсолютним пріоритетом.

– **На початку квітня Зеленський у розмові з генсеком НАТО Столтенбергом [заявив](#), що НАТО – єдиний шлях до завершення війни на Донбасі. Ви згодні із президентом?**

– Звичайно, я згоден із президентом. Я вважаю, що стабільність і на довгі роки безпека України може бути гарантована тільки вступом України до лав Альянсу.

– **Є якісь терміни? Це перша каденція президента Зеленського або більш тривала перспектива?**

– **Ми все робимо для цього. Та інтенсивність і рівень відносин із керівництвом НАТО та країнами-учасниками Альянсу свідчить про те, що ми досить впевнено йдемо цим шляхом.** Якісь конкретні терміни, на жаль, не можу вам назвати.

– **Якщо НАТО – наш єдиний шлях до завершення війни на Донбасі, то у мене логічне запитання: навіщо все це? Я маю на увазі безрезультатний Мінськ, запрошення Путіна, кластери. Це схоже на затягування процесу.**

– Це різні лінії одного і того ж руху в інтересах України. Йдеться про те, що вступ до НАТО гарантує нам безпеку на довгі роки. Весь комплекс зусиль України є запорукою досягнення результату. Безумовно, вступ до НАТО – одне з ключових.

– **Як ви особисто ставитеся до заморожування конфлікту?**

– Дуже погано. Приклад Нагірного Карабаху та інших точок свідчить про те, що це бомба уповільненої дії.

– У грудні 2019-го в Лондоні ви **прямо заявили**: "Якщо не домовимося, будемо будувати стіну, і життя буде тривати... На жаль, ми будемо жити за сценарієм замороженого конфлікту".

– Мене запитали, що може бути. Якщо ви мене запитаете, чи виключаю я такий сценарій – ні, не виключаю. Але я його б дуже не хотів. І ми докладаємо всіх зусиль, щоб цього ніколи не було.

– **Вам не здається, що Дмитро Козак, який рік тому замінив Суркова, прийшов для того, щоб зробити в Україні друге Придністров'я?**

– Що стосується "другого Придністров'я", то там була своя історія. Українська сторона точно не має наміру йти у напрямку до замороженого конфлікту.

Чи виключаю я сценарій замороженого конфлікту – ні, не виключаю. Але я його б дуже не хотів

Я можу лише сказати, що **за період перебування пана Козака в переговорному процесі була низка конструктивних моментів, пов'язаних з обмінами, які не можна забувати.**

Але він представляє інтереси Російської Федерації. Тому у мене ніколи не було ніяких ілюзій.

– **Інтеграцію Донбасу можна починати з бізнесу та економіки. Чи не плануєте ви з цього боку починати процес?**

– Відновлювати економічні відносини без вирішення питань безпеки неможливо. **Щодо економіки, то однією із наших пропозицій у кластерах є створення вільної економічної зони.**

4. ТИЩЕНКО, BELLINGCAT І ТАТАРОВ

– **Як оцінюєте недавні вчинки Миколи Тищенка і Євгена Шевченка?**

– Я вважаю, що Микола вчинив неправильно. Але оцінку має давати фракція, в якій він перебуває. Моя людська позиція: він вчинив неправильно. Будучи депутатом Верховної Ради, він повинен показувати приклад, а не навпаки.

Що стосується поїздки Євгена Шевченка (в Білорусь – *ред.*), то є офіційна позиція держави і президента. Тому це питання фракції, яка повинна дати оцінку.

– **Якщо Тищенко це наш внутрішній зашквар, то зустріч депутата від партії влади з нелегітимним президентом – це питання міжнародної політики.**

– Яку оцінку давав парламент України, коли Медведчук літав до Москви і зустрічався із Путіним? Вважаю, що **у нас достатньо компетентний парламент для оцінки будь-якого депутата і його вчинку.** Якщо ви питаєте моє особисте ставлення, воно негативне.

У будь-якому випадку, **особиста активність окремих депутатів без будь-якого офіційного сенсу не може впливати на політику держави.**

– **На початку березня журналіст Юрій Бутусов заявив, що ви нібито без пояснення причини скасували інтерв'ю із журналістом-розслідувачем Bellingcat Христо Грозєвим. Це правда? І **чи коментував хтось від ОП майбутнє розслідування про "вагнерівців"?****

– Ви можете пригадати реакцію самого Христо Грозева на те, що публікувалося і озвучувалося. Він заявив, що бачить багато спекуляцій в українських медіа. І звернув увагу на те, що було багато неправди, фальшивої інформації, того, що називається **wishful thinking**. Тобто багато людей намагалися видати бажане за дійсне.

Навряд чи можна щось додати до такої реакції Грозева. І навряд чи можуть бути доречні будь-які коментарі, коли **фантазій і банальної агітації наших політичних опонентів настільки більше, ніж фактів**.

– У грудні ваш заступник **Олег Татаров** після підозри НАБУ написав **заяву про призупинення повноважень** і їхню передачу Андрію Смирнову. З огляду на те, що **справа Татарова фактично розвалена**, він **відновив свої повноваження в повному обсязі? Які правоохоронні органи він координує на сьогоднішній день?**

– Важливо розуміти, що саме – повноваження будь-якого із заступників глави Офісу президента. Це ж допоміжний орган. **Вся його робота зводиться до забезпечення діяльності президента**.

Це коректне інформування глави держави, підготовка проєктів рішень, аналітичних матеріалів, комунікація, перевірка того, як виконуються рішення президента. Тобто, це точно не контроль будь-яких правоохоронних органів.

Щоб і з такими повноваженнями не виникало конфлікту інтересів, як тільки з'явилася історія з розслідуванням, частина завдань Татарова була передана іншому заступнику. Важливо також, що ця історія точно не стосувалася періоду роботи Татарова на Банковій.

Наскільки мені відомо, всі точки над "і" в цій історії ще не розставлені. Як тільки будуть надані всі відповіді процесуально, можна буде приймати подальші рішення.

5. ОЛІГАРХИ, САНКЦІЇ І МОТОР СІЧ

– **Мотор Січ** – українська або китайська? Яка позиція держави? Чи готові ви до виплати компенсації китайській компанії, яка заявила про претензії на \$3,6 млрд?

– Це **питання дуже непросте**. Що можна сказати на даному етапі – багато чого буде залежати від переговорів.

Для нашої держави і президента Зеленського принципово тільки одне: зберегти Мотор Січ як сучасне і, головне, працююче підприємство. Такі стратегічні підприємства повинні залишатися під контролем держави.

Деталі відповідних процесів зараз рано озвучувати.

– **Зеленський анонсував закон про олігархів. Давайте почнемо спочатку: хто такі олігархи?**

– Відповідь очевидна для більшості наших громадян.

Якщо не називати конкретні прізвища, то можна визначити наступним чином: це **люди, які володіють значними фінансовими, медійними і політичними ресурсами і намагаються ці ресурси використовувати для керування суспільними процесами і для впливу на прийняття державних рішень.**

Зрозуміло, що таке розмовне визначення не розкриває всіх нюансів. Але, ще раз, всі ми розуміємо, про кого і про що говоримо.

– **І все ж, які обмеження для олігархів можуть бути прописані в законі?**

– **Ідея президента Зеленського – ширша, ніж просто будь-які обмеження.**

Потрібно систематизувати на рівні закону всю роботу держави, яка спрямована на перетворення олігархів у звичайних великих бізнесменів.

Є ж таке завдання? Є.

Відповідно, повинні бути точно визначені інструменти, умови.

Наприклад, що можна вважати критичною концентрацією того чи іншого ресурсу, як повинні діяти державні органи і що повинно бути прописано, щоб їхня робота була більш ефективною і швидкою.

Головний сенс – немає і не буде ніякої альтернативи деолігархізації.

Текст законопроекту повинні напрацювати спільно Антимонопольний комітет, представники уряду, Офіс президента, депутати, повинні бути притягнуті й експерти.

Зрозуміло, що вся міць старої системи буде спрямована на те, щоб перешкоджати цьому процесу. Але у президента в процесі деолігархізації є набагато потужніший союзник – це саме наше суспільство.

– Ахметов, Коломойський, Пінчук, Фірташ, Медведчук – олігархи?

– Як ще, наприклад, і Порошенко, і Жеваго, й інші прізвища ще називаються.

Але давайте визначимо, у чому головний сенс? Не в прізвищах.

А в тому, що повинна бути системна відповідь. Повинна бути рівність всіх перед законом і судом, не повинно бути привілеїв, економічні відносини повинні бути прозорими.

Це дозволить нам перейти до стійкого економічного зростання. Хоча б десять років стійкого економічного зростання – і ми побачимо іншу країну.

Це можливо тільки в одному випадку – якщо не буде несправедливих концентрацій ресурсів, якщо будуть працювати антимонопольні інструменти.

Україна пройде той самий природний шлях розвитку, який пройшли наші сусіди, вже приєдналися до Європейського Союзу. Ось заради чого все це робиться.

– РНБО запроваджує санкції проти різних осіб і компаній, зокрема українських, без рішення суду. Чи немає тут ризиків і вибіркості? Наприклад, часто в ЗМІ згадують Іллю Павлюка, який не потрапив до списку санкцій.

– Всі санкції приймаються виключно в рамках чинного закону про санкції, всі процедури дотримуються.

Я б вас закликав не плутати режим санкцій і кримінальний процес.

Санкції – це швидке реагування в тому випадку, якщо на підставі отриманих даних від СБУ та інших уповноважених органів РНБО приймає рішення про усунення **загрози національній безпеці**.

Звичайно, **кримінальний процес** **теж повинен бути** у відповідних випадках, це ми також вже бачимо в роботі правоохоронних органів.

Що стосується прізвищ,

то **відповідь дає текст закону про санкції**.

Це не те, що можна застосовувати щодо будь-якої людини. **Повинні бути підстави**. Як тільки відповідна інформація надається РНБО від уповноваженого органу – приймається рішення.

Важливо ось що ще розуміти.

У гібридній війні, яка ведеться проти України, застосовуються різні засоби тиску, є різні шляхи нанесення збитку. Не тільки суто військові.

Це зокрема і дії з використанням мереж контрабандистів, взагалі злочинних організацій. У такій війні багато переплітається.

Тому і держава повинна реагувати ефективно на кожну загрозу. Якщо ефективна реакція саме через санкції, то абсолютно справедливо – застосовувати санкції.